

Кайдалова Г.П.

аспірант кафедри педагогіки

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

КОРЕКЦІЯ З ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

У статті розглянуто проблему необхідності виховання у дітей молодшого шкільного віку норм толерантності. Окрема увага звертається на те, що починати дану роботу потрібно якомога раніше під постійним контролем та керівництвом вчителя. Також зазначено, що в умовах інклюзивної освіти толерантність є усталеною нормою поведінки, яку суспільство не завжди, а то й рідко, проявляє по відношенню до дітей та людей з особливими потребами.

Ключові слова: корекція, толерантність, молодші школярі, інклюзивна освіта, вчитель, виховання.

В статье рассмотрена проблема необходимости воспитания у детей младшего школьного возраста норм толерантности. Особое внимание обращается на то, что начинать эту работу нужно как можно раньше под постоянным контролем и руководством учителя. Также отмечено, что в условиях инклюзивного образования толерантность является установившейся нормой поведения, которую общество не всегда, а то и редко проявляет по отношению к детям и людям с особыми потребностями.

Ключевые слова: коррекция, толерантность, младшие школьники, инклюзивное образование, учитель, воспитание.

The article examines the problem of upbringing norms of tolerance in children of primary school. We paid special attention that the work of upbringing junior pupils should start as soon as possible under the constant supervision and guidance of a teacher. The article tells that in terms of inclusive education tolerance is like established norm of behavior which society does not always or rarely demonstrates to children and people with disabilities.

Key words: correction, tolerance, junior pupils, inclusive education, teacher, upbringing.

Актуальність статті. Кожна людина, незалежно від соціального статусу, національності чи релігії, бажає жити у суспільстві серед культурно-вихованих громадян. Рівень моральності кожної особистості складає загальне уявлення про країну як таку. Вивчення даного питання є надзвичайно важливим і, водночас, цікавим, нова інформація здатна доповнити і скоригувати вже отримані дані або ж повністю заперечити їх. Саме тому безліч педагогів та науковців його дослідженню присвячують власне життя.

Аналізуючи рівень виховання дорослої людини, неможливо не звернути увагу на період її дитинства, який вплив здійснювали і яку роль відігравали в ньому батьки та близьке оточення. Дитинство вирізняється з-поміж інших періодів, адже дорослу людину, в порівнянні з дитиною, набагато важче, а то й практично неможливо переконати у тому, що робити, як чинити, чого не можна. Менші нащадки, якщо й мають певні відхилення у вихованні, що суперечить загальним моральним нормам, після вчасного виявлення піддаються корекції.

Постановка проблеми. Діти з особливими освітніми потребами – та категорія дітей, яких суспільство не завжди сприймає позитивно, але котрі, залежно від виду порушення, мають такі ж права, що й інші. До цього списку входить і забезпечення якісною освітою, що надасть дитині можливість існувати на рівні з своїми однолітками. Звичайно, на даний момент, існують проблеми впровадження інклюзивної освіти, одна з яких напряму належить від фінансового фактору. Та не дивлячись на це, більш важливим є те, як звичайні громадяни сприймають, співпрацюють, взаємодіють не лише з дітьми, але з людьми зазначеної категорії.

У сучасному світі інколи важко говорити про нормальні стосунки між абсолютно здоровими людьми, не беручи до уваги громадян та дітей з різноманітними порушеннями. Інклюзія ж покликана змінити їх погляди за допомогою толерантності, як прояву доброзичливих, чистих, відкритих відносин.

Основні проблеми виховання толерантності відображені у працях видатних фі-

лософів (М. Бердяєв, Р. Валітова, Ф. Вейс, У. Джеймс, О. Довгополова, В. Зарка, М. Золотухін, А. Камю, П. Кінг, М. Конше, Р. Крісті, В. Лекторський, Ж.-П. Сартр, В. Соловйов, К. Ясперс), соціологів (Г. Бутигін, Е. Дюркгейм, Г. Зіммель, О. Конт, С. Оксамитна, В. Портянкіна, О. Швачко), психологів (Б. Ананьєв, О. Асмолов, І. Бех, С. Бондірева, Д. Колесов, С. Клепцова, О. Кононко, О. Леонтьєв, М. Ліпман, В. Маралов, А. Маслоу, О. Петровський, К. Роджерс, В. Сітаров, У. Солдатова, Л. Шайгерова), педагогів (Я. Коменський, Я. Корчак, А. Макаренко, М. Монтессорі, В. Сухомлинський, Л. Толстой, К. Ушинський, С. Френе, Р. Штайнер та ін.) [2].

Дослідження сутності й особливостей впровадження інклюзивної освіти у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів присвячено праці В. Бондаря, А. Колупасової, І. Кузави, В. Липи, Ю. Найди, В. Синьова, Н. Софій, В. Тарасун, М. Шеремет та ін. Розвиток методики інклюзивного навчання поповнили власними напрацюваннями Л. Вавіна, С. Литовченко, Г. Мерсіянова, Т. Скрипник, І. Сухіна, Ю. Рібцун, О. Таранченко, О. Чеботарьова та ін. науковці і педагоги-практики.

Мета статті: проаналізувати процес корекційної роботи з виховання толерантності у дітей молодшого шкільного віку, що перебувають у умовах інклюзивної освіти.

Виклад основного матеріалу. З приходом дитини до школи на плечі вчителя лягає неабияка відповідальність. Разом з тим адаптаційний період є одним з найважчих як для педагога, самих дітей, так і, певною мірою, для їх батьків. Школярі потрапляють в нове середовище, з новими правилами, де їх оточують нові люди та інші учні. В умовах інклюзивної освіти ще однією проблемою є відношення у двосторонньому порядку: здорові школярі і дитина з особливостями і, навпаки, учень з особливими потребами та здорові однолітки.

Навчання дітей у школі покликане забезпечити реалізацію тристоронньої мети: розвинути, виховати, навчити, де виховний аспект є досить важливим, в принципі, як й інші. Кожна дитина, відповідно до індивідуальних особливостей, на момент навчання у почат-

ковій школі вже володіє певними знаннями та відповідним рівнем виховання, що сформувався, безпосередньо, під впливом батьків. Тому першочерговим завданням вчителя є діагностика культури поведінки, морального рівня розвитку усіх дітей, результати якої можна отримати вже після спостереження кількох занять. При цьому необхідно звертати особливу увагу на те, як діти спілкуються між собою, як взаємини панують в класному колективі й за його межами.

Після проведених спостережень потрібно виконати дещо важче завдання: спланувати роботу виховних занять з учнями. Простіше, коли в дітей приблизно однаковий рівень вихованості, інша справа, коли потрібно в індивідуальному порядку працювати з окремими школярами. І третім, найважливішим і, разом з тим, найскладнішим етапом є втілення спланованого в реальність. На цьому і будується виховний аспект молодших школярів, що відбувається на протязі усього навчання в початковій школі.

Виховання дітей в умовах інклюзивної освіти залежить від певного ряду факторів, найголовнішими з яких є ставлення вчителя та школярів до дитини з особливостями, їх бажання співпрацювати та взаємодіяти. Лише завдяки спільним зусиллям, можливо отримати позитивний результат. Так як інклюзія невідривно пов'язана з поняттям толерантності, варто звернути неабияку уваги та почати якомога раніше розвивати уявлення про неї у всіх школярів комплексно.

На питання про те, що являє собою толерантність, толерантні відносини між людьми, не кожен учень-початківець дасть відповідь. Проте необізнаність дитини не означає, що вона не володіє тими чи іншими якостями. Ще змалечку батьки прививають своїм чадам різні якості, звички, певною мірою, формують їхню поведінку. Тому окремі елементи толерантної поведінки закладені у кожного, суть в тому, чи їх розвивають, чи їх змінюють у протилежному напрямку.

Толерантність по своїй суті – це не якість, а стан особистості. Тому однією з особливостей виховання толерантності є двоєдність готовності та підготовленості дитини до спів-

існування з іншими людьми та прийняття їх такими, якими вони є. Інша річ те, що школою не вичерпується, в ній не замикається сфера прояву толерантності, і сама школа занурена у більш широке соціальне середовище, чинники якого менш доступні педагогічному впливові. І водночас вони є не менш значимими для розвитку дитини та її толерантності, ніж школа [4, с. 7-8].

Оскільки виховання в наш час зосереджене в школі, тому саме на школу, вчителя лягає основний тягар відповідальності за подальшу долю людства. Педагогічні колективи мають придивитися до самих себе, до того, як організовано шкільну справу: чи відповідає сучасна школа новим історичним вимогам, чи потребує докорінних змін увесь навчально-виховний процес та перепідготовка педагогічних кадрів. Успіхи в шкільному вихованні можливі лише за умови, коли в стосунках між дітьми, вчителями, дітьми й учителями, між школою і сім'єю запанують довіра, співпраця, доброзичливі, щирі, гуманні, людяні взаємини, коли школа й учитель подолають, відкинуть геть вияви авторитаризму, покарань, конфліктів [1, с. 5].

Не можна змусити дитину змінити її погляди на певну проблему, навіть якщо вони негативні. Справа не в тому, щоб дитина визнала те, чого раніше не визнавала, полюбила те, чого раніше не сприймала, – вона має право на власне ставлення. Справа в іншому і більш складному: толерантність може й повинна забезпечити її суб'єктові та об'єктові ситуацію гармонійного співіснування; виховання ж толерантності покликане допомогти дитині успішно прийти до цієї ситуації. Учні, що мають різні характери і темпераменти, уявлення та очікування, манеру поведінки, вимушені приймати або навіть терпіти шкільні порядки, вчителя, когось у класі. Як зазначає Б. Вульф, «процес виховання толерантності мусить бути обопільним». Звичайно, створити таку ситуацію дуже непросто, але можливо. І при цьому відбувається взаємозбагачення досвіду толерантності, що створює емоційно-інтелектуально-моральне поле, на базі якого формується позитивний досвід спілкування [4, с. 7].

Корекційна робота з виховання толерантності не представляє собою складного процесу, коли всі учасники першочергово налаштовані на позитивний результат. Постійний контроль з боку вчителя, залучення до цієї справи батьків, перевірка одержаних знань та уявлень щодо норм толерантної поведінки на практиці, виконання різноманітних мотиваційний та корекційно-розвивальних вправ – все це допоможе наблизитись до ідеалу вихованого громадянина своєї країни.

Для формування природної внутрішньої сили та впевненості у собі як основи толерантного ставлення до себе та інших у школі перш за все необхідно вчити дітей слухати себе, внутрішній голос своєї інтуїції. Але труднощі виконання цього завдання полягають у тому, що дитину змалку вчать слухати кого завгодно, окрім себе. Та й як можна її навчити тому, чого дорослі не вміють? У цьому й полягає головна проблема. Не вулиця, не агресивне телебачення, а, насамперед, батьки, вчителі, вихователі формують толерантне чи нетолерантне світосприйняття дитини [4, с. 8].

Толерантність це дуже багато того, що людина робить, бачить, спостерігає щодня, навіть не звертаючи на це уваги. Колись Вольтер зауважив, що «не згоден із тим, що хтось каже, але віддасть своє життя, захищаючи чиєсь право висловити свою думку». Змушувати себе поважати те, що абсолютно не притаманне нашому світогляду, переконанням, смаку, – в цьому і є суть толерантності. Її вища міра – це визнати, що є люди, які можуть думати чи діяти інакше [3, с. 3].

Висновки. Отже, для того, аби жити у культурно-вихованому суспільстві, в першу чергу, потрібно починати з себе, дорослого населення. Діти є наступниками своїх батьків, який приклад ним подають, так, в результаті, діти і вчиняють. Толерантність – поняття не нове, можливо кожен розуміє по-різному, але його суть і мета одна: змінити суспільну думку щодо відношення до інших людей, їх манер, зовнішнього вигляду, поглядів на життя тощо. В умовах інклюзивної освіти це невід'ємний елемент стосунків, як стала манера, прояв поведінки, котрі означають норму і що не потребує особливого акценту та уваги. Так є і не може бути інакше.

Корекція з виховання толерантності молодших школярів, а ще й в умовах інклюзії потребує неабияких сил, терпіння, а, головне, бажання від вчителя. Увесь корекційний процес проходить під його керівництвом, відповідальність за отримані позитивні чи негативні результати

теж на ньому. Тому дуже важливо якомога раніше виявити недоліки у вихованні школярів і як би важко не було, намагатися їх виправити. Як результат – дитина, за поведінку та вчинки якої не соромно, а, навпаки, приємно, що майбутнє саме за толерантними людьми.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бережна Т. Школа толерантності як модель школи майбутнього / Т. Бережна // Завуч. – 2012. – № 21. – Спецвип. – С. 4-7.
2. Горват М. Проблема виховання толерантності у молодших школярів в умовах інтерактивного спілкування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/43_1/visnuk_18.pdf
3. Толерантність // Завуч. – 2012. – № 21. – Спецвип. – С. 3.
4. Фесюк Т. Виховання основ толерантності у молодших школярів / Т. Фесюк // Початкова освіта. – 2010. – № 41. – С. 7-9.